

σπίτι

σπίτι, το, ουσ. [<μσν. σπίτιν <όσπίτιον <λατιν. hospitium], το σπίτι. **1.** η οικογένεια: «αυτή τον αγαπάει πολύ, αλλά δεν τον θέλουν απ' το σπίτι της || δεν καταλαβαίνεις πως μ' αυτές τις βλακείες που κάνεις στενοχωρείς το σπίτι σου; || χαιρετισμούς στο σπίτι!». (Λαϊκό τραγούδι: *κάθε μέρα με **το σπίτι μου** μαλώνω· τα δικά σου τα σπασμένα εγώ πληρώνω*). **2.** (γενικά) ο οικιακός εξοπλισμός, καθώς και η επίπλωση: «έχει κάνει ένα σωρό έξοδα, γιατί παντρεύει την κόρη του και στήνει το σπίτι της». **3.** ο οίκος ανοχής, το μπουρδέλο: «όλα τα σπίτια είναι μαζεμένα γύρω απ' το λιμάνι». **4.** κατάλληλα διαμορφωμένα κλειστός χώρος, όπου διαδραματίζονται οι περιπέτειες των παιχτών του big brother: «από την κόντρα των τάδε, επικρατούσε για τρίτη μέρα μεγάλη ένταση στο σπίτι». **5.** ως επίρρ., **σπίτι**, στο σπίτι: «όταν κάνει κρύο, μένω σπίτι». Υποκορ. **σπιτάκι, το**, (βλ. λ.). (Ακολουθούν 121 φρ.)·

- *αδειάζω το σπίτι, α.* το απογυμνώνω από τα πράγματα αξίας που έχει, το κατακλέβω: «χτες βράδυ τα κλεφτρόνια άδειασαν τα πιο πολλά σπίτια της γειτονιάς». **β.** το ξενοικιάζω είτε ως ιδιοκτήτης είτε ως ένοικος: «την άλλη βδομάδα αδειάζω το σπίτι και μπορώ να στο νοικιάσω || την άλλη βδομάδα αδειάζω το σπίτι, γιατί βρήκα άλλο με φθηνότερο νοίκι»·

- *άδειο σπίτι, α.* το ξενοίκιαστο: «ξέρεις πουθενά κανένα άδειο σπίτι, για να το νοικιάσω;». **β.** που δεν έχει ενοίκους, που δε ζει κανένας ή που δε ζουν όσοι ζούσαν, όσοι θα έπρεπε να ζουν: «εδώ κάποτε ζούσε ολόκληρη οικογένεια, αλλά ξεκληρίστηκε σ' ένα αεροπορικό δυστύχημα κι απόμεινε άδειο σπίτι || κάποτε μέσα στο σπίτι αντιλαλούσαν οι χαρούμενες φωνές των παιδιών, όμως τα παιδιά μεγάλωσαν, έκαναν δικές τους οικογένειες κι απόμειναν μόνοι, δυο γέροι, μέσα στ' άδειο σπίτι»·

- *αλλάζω σπίτι*, μετακομίζω από αυτό στο οποίο διαμένω σε ένα άλλο: «την άλλη βδομάδα αλλάζω σπίτι, γιατί σ' αυτό που μένω θα εγκατασταθεί η κόρη του ιδιοκτήτη που παντρεύτηκε»·

- *άμα θέλεις να βρεις σπίτι, ψάξε για γείτονα*, βλ. λ. [γείτονας](#)·

- *αν δε σε θέλουν στο χωριό, μη ζητάς το σπίτι του παπά*, βλ. λ. [χωριό](#)·

- *αν δεν παινέψεις το σπίτι σου, θα πέσει να σε πλακώσει*, όποιος δεν παινεύει κάποιον της οικογενείας του ή κάτι που είναι δικό του τότε βλάπτει αρχικά τον ίδιο του τον εαυτό. Συνήθως λέγεται ειρωνικά και σε κάποιον, που εκθειάζει τις αρετές και τις ικανότητες συγγενικού του προσώπου·

- *αν δεν παντρέψεις κόρη κι αν δε χτίσεις σπίτι, δεν ξέρεις τη ζωή*, βλ. λ. [ζωή](#)·

- *ανάποδο σπίτι*, που δεν έχει καλή διαρρύθμιση, που δεν είναι βολικό: «μπορεί να είναι μεγάλο και καλοχτισμένο, αλλά με τους διαδρόμους και τα δωματιάκια του είναι τελικά ανάποδο σπίτι»·

- *άνθρωπος του σπιτιού*, βλ. λ. [άνθρωπος](#)·

- *ανοίγω σπίτι*, παντρεύομαι, δημιουργώ οικογένεια: «μόλις βρω μια σταθερή δουλειά, θα βρω κι ένα καλό κορίτσι για ν' ανοίξω σπίτι». (Λαϊκό τραγούδι: *εγώ το κρητικόπουλο από τον Ψηλορείτη αγάπησα μια κοπελιά, μ' αυτή θ' ανοίξω σπίτι*). Συνών. *ανοίγω νοικοκυριό*·

- *ανοίγω το σπίτι*, κάνω διάρρηξη: «χτες βράδυ άνοιξαν το σπίτι του τάδε»·

- *ανοίγω το σπίτι μου*, δέχομαι κοινωνικές επισκέψεις, έχω κοινωνική, κοσμική ζωή: «αν δεν περάσουν τρία χρόνια απ' τη μέρα που πέθανε ο πατέρας μου, δε θ' ανοίξω το σπίτι μου»·

- *ανοιχτό σπίτι*, το κοσμικό, το φιλόξενο: «έχουν ανοιχτό σπίτι και κάθε τόσο κάνουν διάφορα πάρτι || όποιος φίλος περνάει απ' την πόλη μας, κοιμάται στον τάδε, γιατί έχει ανοιχτό σπίτι»·

- *απ' τη δουλειά στο σπίτι κι απ' το σπίτι στη δουλειά*, βλ. λ. [δουλειά](#)·

- από σπίτι σε σπίτι, από το ένα σπίτι στο άλλο διαδοχικά: «κάθε μέρα γυρίζει από σπίτι σε σπίτι και κάνει κουτσομπολιό || είναι τόσο φτωχός, που κάθε μέρα ζητιανεύει από σπίτι σε σπίτι»·
- βασιλικός στη γειτονιά, κι αγκάθι μέσ' στο σπίτι, λέγεται γι' αυτούς, που ενώ στις παρέες τους είναι ευγενικοί και πρόσχαροι στην οικογένειά τους φέρονται σκληρά, τυραννικά: «έτσι είναι τα πιο πολλά σημερινά παιδιά, βασιλικός στη γειτονιά κι αγκάθι μέσ' στο σπίτι»·
- βαστώ το σπίτι, συντηρώ, φροντίζω την οικογένειά μου: «ένας Θεός ξέρει με τι κόπους και θυσίες βαστώ αυτό το σπίτι!»·
- γαμώ το σπίτι μου! έκφραση αγανακτισμένου ή εκνευρισμένου ατόμου: «γαμώ το σπίτι μου, πάλι λάθος έκανα!». Συνήθως η φρ. κλείνει πάλι με το γαμώ. Για συνών. βλ. φρ. *γαμώ τα καντήλια μου!* λ. γαμώ·
- γαμώ το σπίτι σου! ή σου γαμώ το σπίτι! **α.** επιθετική έκφραση εναντίον κάποιου που είναι ενοχλητικός, που μας δημιουργεί προβλήματα: «γιατί ρε, γαμώ το σπίτι σου, μου δημιουργείς συνέχεια προβλήματα! || σου γαμώ το σπίτι αν ξανακάνεις κοπάνα!». **β.** εκστομίζεται και ως βρισιά. Η φρ. πιο αραιά από ό,τι η αμέσως πιο πάνω, κλείνει πάλι με το γαμώ. Για συνών. βλ. φρ. *γαμώ τα καντήλια σου!* ή *σου γαμώ τα καντήλια!* λ. γαμώ·
- δε με χωράει το σπίτι, νιώθω έντονη στενοχώρια, ανυπομονησία ή ανησυχία για κάτι ή νιώθω έντονη χαρά για κάτι, πράγμα που με κάνει να μην μπορώ να μείνω στο σπίτι: «όταν είμαι στενοχωρημένος, δε με χωράει το σπίτι, γιατί έχω την εντύπωση ότι πνίγομαι || κάθε βράδυ μέχρι να επιστρέψουν τα παιδιά μου, δε με χωράει το σπίτι || όταν μου τηλεφώνησαν πως κέρδισα το λαχείο, πετάχτηκα στους δρόμους, γιατί δε με χωρούσε το σπίτι». (Λαϊκό τραγούδι: *τους δρόμους πήρα μες στην παγωνιά κι ήρθα να πω σε μια γωνιά. Δε με χωράει το σπίτι μου, τα ρούχα μου μου φταίνε, για μια γυναίκα στη ζωή τα δυο μου μάτια κλαίνε*)·
- δεν είναι για σπίτι, (και για τα δυο φύλα) λόγω χαρακτήρα ή επαγγέλματος δεν έχει τη δυνατότητα να κάνει οικογένεια: «όπως έχει μάθει αυτός με τις παλιοπαρέες και τα ξενύχτια, δεν είναι για σπίτι || όσο να πεις, ένας ναυτικός δεν είναι για σπίτι». (Λαϊκό τραγούδι: *στου Αιγάλεω το Σίτυ, στου Αιγάλεω το Σίτυ "περιτράνωσ απεδείχθη" πως δεν είσαι συ για σπίτι*)·
- δεν κάνει για σπίτι, (και για τα δυο φύλα) δεν είναι ικανός, κατάλληλος ή ώριμος για να κάνει οικογένεια: «είναι καλό παιδί, αλλά άμυαλο, γι' αυτό δεν κάνει για σπίτι || όταν δει κάποιον όμορφο παίζει το μάτι της, γι' αυτό δεν κάνει για σπίτι». (Λαϊκό τραγούδι: *μου στέρησες το σπλάχνο μου και ρήμαξε η ζωή μου, δεν έκανες για σπίτι εσύ ούτε για το παιδί μου*)·
- δεν ξέρει τι θα πει σπίτι ή δεν ξέρει τι πάει να πει σπίτι, δεν πηγαίνει τακτικά στο σπίτι του, είτε γιατί δουλεύει πάρα πολύ είτε γιατί το 'χει ρίξει στις διασκεδάσεις: «απ' τη μέρα που παντρεύτηκε, δεν ξέρει τι θα πει σπίτι, γιατί δουλεύει σαν σκυλί || όσο ήταν λεύτερος, δεν ήξερε τι πάει να πει σπίτι, γιατί είχε το μυαλό του συνέχεια στις διασκεδάσεις»·
- δεν πάω σπίτι μου απόψε! έκφραση ευθουσιασμένου ανθρώπου, που βρίσκεται σε απόλυτη ψυχική ευφορία, ιδίως λόγω ποτού. (Λαϊκό τραγούδι: *δεν πάω σπίτι μου απόψε, να χαρώ την όμορφη βραδιά, απόψε όλα θα τα σπάσω και το πρωί θα πάρω τα κλειδιά*)·
- δεν το κάνω σπίτι, δε συνηθίζω να κάνω κάτι ή το κάνω πάρα πολύ αραιά: «κάπου κάπου πηγαίνω κι εγώ στα μπουζούκια, αλλά δεν το κάνω σπίτι». Από το ότι το σπίτι του καθενός είναι ο χώρος που συνήθως περνάει τις περισσότερες ώρες της ημέρας ή είναι ο χώρος όπου επιστρέφει κάθε μέρα·
- διέλυσε το σπίτι του, διέλυσε την οικογένειά του, χώρισε με τη σύζυγό του: «για μια γυναίκα της νύχτας διέλυσε το σπίτι του»·
- δουλειές του σπιτιού, βλ. λ. [δουλειά](#)·
- είναι από καλό σπίτι, βλ. φρ. *είναι από σπίτι*·

- είναι από μεγάλο σπίτι, κατάγεται από πλούσια, από αριστοκρατική οικογένεια. (Λαϊκό τραγούδι: *δεν είμ' εγώ παλιόπαιδο και μη με λες αλήτη, είμ' από οικογένεια κι από **μεγάλο σπίτι***).
- είναι από σπίτι, είναι από καλή οικογένεια, έχει καλή ανατροφή: «απ' τη στάση και τους τρόπους του φαίνεται αμέσως πως το παιδί είναι από σπίτι». (Λαϊκό τραγούδι: *μου γίνανε στενός κορσές και μου μπήκανε στη μύτη, έλα πάρ' το μου φωνάζουν, κι είν' κορίτσι **από σπίτι***).
- είναι από σπίτι με αρχές, είναι από ηθική και τίμια οικογένεια: «είναι παιδί από σπίτι με αρχές και δεν κάνει παρέα με τους αλήτες της γειτονιάς».
- είναι κορίτσι από σπίτι, βλ. λ. [κορίτσι](#).
- είναι του σπιτιού, ανήκει στην ίδια την οικογένεια με κάποιους άλλους, είναι συγγενής της οικογένειας: «άφησέ τον να μπει μέσα, γιατί είναι του σπιτιού».
- είχαμε κηδεία στο σπίτι, βλ. λ. [κηδεία](#).
- επιστρέφω στο σπίτι μου, (για ανώτερους δημόσιους λειτουργούς ή για πολιτικούς) τερματίζω τη σταδιοδρομία μου: «όλοι οι ηλικιωμένοι του κόμματος επέστρεψαν στο σπίτι τους, για ν' αναλάβουν οι νεότεροι».
- έφυγε απ' το σπίτι, εγκατέλειψε το πατρικό του σπίτι ή εγκατέλειψε τη σύζυγό του, την οικογένειά του: «μάλωσε άγρια με το γέρο του κι έφυγε απ' το σπίτι || τα 'μπλεξε με μια παρδαλή κι έφυγε απ' το σπίτι του»· βλ. και φρ. *το 'σκασε απ' το σπίτι*.
- έχεις γυναίκα με μυαλό, έχεις στο σπίτι θησαυρό, βλ. λ. [γυναίκα](#).
- ζει σε γυάλινο σπίτι, είναι απαλλαγμένος από κάθε είδους διαπλοκή ή από άλλες ύποπτες ή παράνομες ενέργειες: «ένας πολιτικός πρέπει να ζει σε γυάλινο σπίτι, για να δίνει με τη διαγωγή του το καλό παράδειγμα και στους πολίτες». Από το ότι, αυτός που ζει μέσα σε γυάλινο σπίτι, δεν μπορεί να κάνει τίποτα κρυφό, γιατί όλες του οι ενέργειες βρίσκονται σε κοινή θέα.
- ζει το σπίτι του, συντηρεί το σπίτι του: «είναι πολύ άξιο παλικάρι, γιατί από μικρός ζει το σπίτι του». (Λαϊκό τραγούδι: *πέντε χρόνια στη δουλειά σου **ζούσες σπίτι**, τα παιδιά σου, ήσουν α τεχνίτης πρώτης, ο Αντώνης ο Πειραιώτης*).
- ζευγαρώνει ο Θεός δυο κακούς, κι έτσι χαλάει δυο σπίτια, ένας αποτυχημένος γάμος, έχει οπωσδήποτε συνέπεια και στις οικογένειες των δυο συζύγων: «δεν είναι μόνο που και οι δυο τους είναι στραβόξυλα, αλλά το κακό είναι πως ζευγαρώνει ο Θεός δυο κακούς, κι έτσι χαλάει δυο σπίτια».
- η βασίλισσα του σπιτιού, βλ. λ. [βασίλις](#).
- η μικρή μαγειριά, κάνει μεγάλα σπίτια, με την οικονομία δημιουργεί κανείς πλούτο: «αυτός θα γίνει πλούσιος μια μέρα με την οικονομία που κάνει, γιατί η μικρή μαγειριά, κάνει τα μεγάλα σπίτια».
- θα σε στείλω σπίτι ή θα σε στείλω σπίτι σου ή θα σε στείλω στο σπίτι σου, (απειλητικά ή προειδοποιητικά) θα σε απολύσω από τη δουλειά μου, από την επιχείρησή μου: «αν σε ξαναπιάσω να κάνεις κοπάνα, θα σε στείλω στο σπίτι σου».
- θρέφω το σπίτι μου, προσφέρω στην οικογένειά μου τα απαραίτητα για να ζήσει: «κάνω δυο δουλειές για να θρέψω το σπίτι μου».
- κάθε άνθρωπος είναι βασιλιάς στο σπίτι του, ο καθένας νιώθει πολύ άνετα και ευχάριστα στο σπίτι του: «όλη τη μέρα μπερδεύομαι μ' ένα σωρό ανθρώπους και μόλις γυρίσω στο σπίτι νιώθω ευτυχισμένος, γιατί κάθε άνθρωπος είναι βασιλιάς στο σπίτι του».

- και του χρόνου σπίτια μας! ή και του χρόνου στα σπίτια μας! ευχετική έκφραση **α.** ανάμεσα σε δυο ή περισσότερα ξενιτεμένα άτομα, με το νέο χρόνο να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, στην οικογένειά τους. **β.** ανάμεσα σε δυο ή περισσότερα άτομα που είναι ανύπαντρα, με το νέο χρόνο να παντρευτούν και να βρίσκονται στο δικό τους σπίτι, στη δική τους οικογένεια. **γ.** ανάμεσα σε δυο ή περισσότερα στρατευμένα άτομα, με το νέο χρόνο να έχουν πάρει το απολυτήριό τους και να βρίσκονται στα σπίτια τους·

- *καίει το σπίτι*, επικρατεί στους χώρους του μεγάλη ζέστα: «άνοιξε κανένα παράθυρο να δροσιστούμε, γιατί καίει το σπίτι»·

- *καιρός για σπίτι*, βλ. λ. [καιρός](#)·

- *κακόφημο σπίτι*, ο οίκος ανοχής, το μπουρδέλο: «όλα τα κακόφημα σπίτια βρίσκονταν κάποτε στην περιοχή του λιμανιού»·

- *κάλλιο να 'χω στο σπίτι μου ελιές και παξιμάδι, παρά στο ξένο ζάχαρη και να μ' ορίζουν άλλοι*, καλύτερα φτωχός και να αφεντεύω το σπίτι μου, παρά να είμαι σε ένα πλουσιόσπιτο και να με αφεντεύουν άλλοι: «κάντε εσείς παρέα μ' αυτό το πλουσιόπαιδο, γιατί εγώ, κάλλιο να 'χω στο σπίτι μου ελιές και παξιμάδι, παρά στο ξένο ζάχαρη και να μ' ορίζουν άλλοι»·

- *κάνω σπίτι*, **α.** παντρεύομαι, δημιουργώ οικογένεια: «μόνο αν βρω την κατάλληλη γυναίκα θα κάνω σπίτι». Συνών. *κάνω νοικοκυριό*. **β.** χτίζω σπίτι: «επειδή η κόρη μου έφτασε σε ηλικία γάμου, της κάνω ένα σπίτι για προίκα»·

- *κάνω το σπίτι*, καθαρίζω το εσωτερικό του, τους χώρους όπου ζω και κινούμαι: «επειδή αύριο έχω κάποιους φίλους καλεσμένους, δε θα 'ρθω μαζί σας στην εκδρομή, γιατί πρέπει με την κυρά μου να κάνω το σπίτι»·

- *κλείνω το σπίτι μου*, διαλύω την οικογένειά μου: «έμπλεξε με κάτι παρδαλές κι έκλεισε το σπίτι του». (Λαϊκό τραγούδι: *τα τσιγάρα, τα ποτά και τα ξενύχτια έχουν κλείσει τα καλύτερα τα σπίτια*)·

- *κολόνα του σπιτιού*, βλ. λ. [κολόνα](#)·

- *κουρελού έχετε στο σπίτι σας*; βλ. λ. [κουρελού](#)·

- *μ' έφαγε το σπίτι*, κουράστηκα πολύ για να το συμμαζέψω, να το συγυρίσω: «μόλις γυρίσαμε απ' τις διακοπές, μ' έφαγε το σπίτι, μέχρι να το βάλω σε μια τάξη»·

- *μαζεύω σπίτι μου ή μαζεύω στο σπίτι μου (κάποιον)*, προσφέρω στέγη σε κάποιον: «επειδή για ένα διάστημα δεν είχε πού να μείνει, τον μάζεψα στο σπίτι μου»·

- *μαζεύω το σπίτι*, βλ. φρ. *συμμαζεύω το σπίτι*·

- *μου 'βαλε φωτιά στο σπίτι*, προκάλεσε ανυπολόγιστο κακό στην οικογένειά μου: «μου 'βαλε φωτιά στο σπίτι, ο άτιμος, γιατί παρέσυρε το γιο μου στα ναρκωτικά». (Λαϊκό τραγούδι: *αισθήματα δεν είχες μέσα στην καρδιά σου και να με κάψει, ήθελες, το προμελέτημά σου. Μπαμπέσικη καρδιά, πώς μ' έχεις βασανίσει, έβαλες στο σπίτι μου φωτιά*)·

- *μου διέλυσε το σπίτι*, ήταν η αιτία που χώρισα με τη γυναίκα μου: «τον θεωρούσα φίλο κι αυτός ξεμυάλισε τη γυναίκα μου και μου διέλυσε το σπίτι»· βλ. και φρ. *μου 'κλεισε το σπίτι*·

- *μου 'κλεισε το σπίτι*, μου προξένησε μεγάλη ηθική ή οικονομική ζημιά ή προκάλεσε ανυπολόγιστο κακό στην οικογένειά μου ή σε κάποιο μέλος της οικογένειάς μου: «δε μου επέστρεψε τα λεφτά την ημερομηνία που μου είχε υποσχεθεί και μου 'κλεισε το σπίτι, γιατί δεν είχα τη δυνατότητα να συνεχίσω τη δουλειά μου || τα 'μπλεξε με τη γυναίκα μου και μου 'κλεισε το σπίτι το κάθαρο || σκότωσε το γιο μου με τ' αυτοκίνητό του και μου 'κλεισε το σπίτι». (Λαϊκό τραγούδι: *Δημήτρη μου, Δημήτρη μου, μου το 'κλείσες το σπίτι μου // πόσα σπιτάκια έκλεισες και είναι ρημαγμένα, πόσοι λεβέντες μπήκανε στη φυλακή για σένα*)·

- μου τίνανε το σπίτι στον αέρα, βλ. φρ. μου διέλυσε το σπίτι·

- μπερντέ έχετε στο σπίτι σας; βλ. λ. [μπερντές](#)·

- να πάει σπίτι ή να πάει στο σπίτι ή να πάει στο σπίτι του, έκφραση που απευθύνεται σε όσους δε συμπεριφέρονται ή δεν εργάζονται σύμφωνα με τους όρους μιας ομάδας ή μιας επιχείρησης με την έννοια να αποχωρήσουν, να φύγουν, να παραιτηθούν: «οι όροι του καταστατικού της ομάδας είναι αυτοί και, όποιος δε συμφωνεί, να πάει σπίτι || η επιχείρηση δουλεύει με αυτό το σύστημα κι όποιου δεν του αρέσει, να πάει στο σπίτι || το ωράριο είναι εφτά πέντε κι όποιος δε συμφωνεί, να πάει στο σπίτι του»·

- ντύνω το σπίτι, (για νοικοκυρές) στρώνω τα χαλιά: «λέω όπου να 'ναι να ντύσω το σπίτι, πριν πιάσουν τα πολλά κρύα»·

- ξεσηκώνω το σπίτι, (για νοικοκυρές) κάνω γενική καθαριότητα: «κάθε φορά που πλησιάζουν μεγάλες γιορτές, η μάνα μου ξεσηκώνει το σπίτι»·

- ξεστρώνω το σπίτι, (για νοικοκυρές) βγάζω τα χαλιά: «κάθε φορά που πλησιάζει το καλοκαίρι, η μάνα μου ξεστρώνει το σπίτι»·

- ο άντρας του σπιτιού, βλ. λ. [άντρας](#)·

- όλα τα σπίτια σπίτια μου, κι όλες οι αυλές δικές μου, **α.** λέγεται για κείνους που αισθάνονται άνετα και οικεία σε οποιοδήποτε περιβάλλον: «αυτός ο άνθρωπος έχει τη φιλοσοφία όλα τα σπίτια σπίτια μου, κι όλες οι αυλές δικές μου κι έτσι νιώθει παντού άνετα». **β.** αναφορά σε παλιότερες εποχές, όταν επικρατούσε ανθρωπιά και αλληλεγγύη μεταξύ των γειτόνων σε αντιδιαστολή με τη σημερινή εποχή, όπου κυριαρχεί η απανθρωπιά και ο ατομικισμός·

- όποιος κατηγορεί το σπίτι του, πέφτει και τον πλακώνει, όποιος δεν είναι ευχαριστημένος με αυτά που έχει, ως τιμωρία του τα χάνει και αυτά·

- όποιος κυβερνά το σπίτι του, κυβερνά και τη ζωή του, αυτός που διαχειρίζεται καλά τα του οίκου του, διαχειρίζεται σωστά και λογικά και τη ζωή του: «πες μου τι κάνει στο σπίτι του και θα σου πω για τη ζωή του, γιατί όποιος κυβερνά το σπίτι του, κυβερνά και τη ζωή του»·

- όποιος πουλάει το σπίτι του, γελούν τα κεραμίδια, γίνεται ρεζίλι του κόσμου αυτός που πουλάει το σπίτι του και ύστερα δεν έχει πού να μείνει: «μα με τα σωστά σου, θα πουλήσεις το σπίτι σου και θα ξεσπιτωθείς για να κάνεις μια αμφίβολη δουλειά; Όποιος πουλάει το σπίτι του, γελούν τα κεραμίδια, χαϊβάνι, έ χαϊβάνι!»·

- όταν αποκαεί το σπίτι, όλοι φέρνουν νερό, όταν γίνει το κακό, η ζημιά, τότε όλοι δήθεν προθυμοποιούνται να βοηθήσουν: «τώρα ξύπνησες να με βοηθήσεις που καταστράφηκα; Αλλά βέβαια, όταν αποκαεί το σπίτι, όλοι φέρνουν νερό»·

- όταν καίγεται το σπίτι του διπλανού, η φωτιά θα φτάσει και στο δικό σου, αν δεν αντιμετωπιστεί έγκαιρα κάποιο κακό, γενικεύεται: «η κοινωνία πρέπει να απομονώνει και να λύνει έγκαιρα το πρόβλημα που προκύπτει, γιατί, όταν καίγεται το σπίτι του διπλανού, η φωτιά θα φτάσει και στο δικό σου»·

- ούτε πόρτα χωρίς καρφί, ούτε σπίτι χωρίς πομπή, όλες οι οικογένειες λίγο πολύ έχουν τα ψεγάδια τους, τα ηθικά παραπτώματά τους: «εμένα μη μου λες πως είστε άγιοι στην οικογένειά σας, γιατί ούτε πόρτα χωρίς καρφί, ούτε σπίτι χωρίς πομπή»·

- ούτε σπίτι χωρίς άντρα, ούτε ο άντρας στο σπίτι, λέγεται στην περίπτωση που ενώ συνήθως το κάθε σπίτι έχει τον προστάτη σύζυγο, πατέρα, αυτός επειδή εργάζεται εξαντλητικά είναι συνεχώς έξω από το σπίτι του: «απ' το πρωί σκοτώνομαι με το νοικοκυριό και με την ανατροφή των παιδιών, γιατί ούτε σπίτι χωρίς άντρα, ούτε ο άντρας στο σπίτι να βάλει κι αυτός κανένα χεράκι»·

- *παίρνω δουλειά στο σπίτι*, βλ. λ. [δουλειά](#).
- *παλιό σπίτι*, οικογένεια αριστοκρατική, αρχοντική: «είναι το πιο παλιό σπίτι της πόλης μας».
- *παπάς, γιατρός και χωροφύλακας καλύτερα να μην μπαίνουνε στο σπίτι*, ένδειξη πως σίγουρα κάτι άσχημο, κάτι οδυνηρό θα συμβαίνει.
- *πεινά το σπίτι του*, βρίσκεται σε έσχατη στέρηση, σε έσχατη φτώχεια, είναι πολύ φτωχοί: «εδώ πεινά το σπίτι του κι αυτός ούτε που νοιάζεται». (Τραγούδι: *δεν ντρέπεσαι Μηνά, το σπίτι σου πεινά κι εσύ στο καπηλειό πίνεις κρασί παλιό*).
- *πεταμένο μου παιδί, νοικοκύρης του σπιτιού*, βλ. λ. [παιδί](#).
- *πάνω σπίτι*, νοικιάζω: «έπασα ένα σπίτι κοντά στην παραλία».
- *σαν σε τιμά το σπίτι σου, σε τιμά κι η γειτονιά σου*, ο σεβασμός και η εκτίμηση που δείχνει στον άντρα το σπίτι του, η οικογένειά του, έχει αντίκτυπο και στον κόσμο που φέρεται ανάλογα: «μά και βέβαια σ' εκτιμά και σε υπολήπτεται ο κόσμος, γιατί σαν σε τιμά το σπίτι σου, σε τιμά κι η γειτονιά σου».
- *σαν στο σπίτι σου! ή σαν το σπίτι σου!* φιλοφρονητική έκφραση σε άτομο που μας επισκέπτεται στο σπίτι μας, να νιώσει και να κινηθεί με μεγάλη άνεση, όπως δηλ. και στο σπίτι του.
- *σήκωσαν όλο το σπίτι*, το κατάκλεψαν, δεν άφησαν τίποτα μέσα: «το καλοκαίρι, που λείπαμε διακοπές, ήρθαν οι κλέφτες και σήκωσαν όλο το σπίτι».
- *σπίτι με τα όλα του*, με όλες τις ανέσεις, με όλα τα κομμάτια: «είναι αρκετά πλούσιος κι έχει ένα σπίτι με τα όλα του».
- *σπίτι μου, σπιτάκι μου, (και) πορδοκαλυβάκι μου*, ό,τι και παρακάτω, με μια διάθεση περισσότερης οικειότητας ή χάριν αστεϊσμού.
- *σπίτι μου, σπιτάκι μου, (και) σπιτοκαλυβάκι μου*, έκφραση αγάπης για το σπίτι μας. Λέγεται και με νοσταλγική διάθεση, όταν βρισκόμαστε μακριά του ή ως εκδήλωση λατρείας, όταν επιστρέφουμε σε αυτό μετά από πολύ καιρό απουσίας.
- *σπίτι μου, σπιτάκι μου, (και) φτωχοκαλυβάκι μου*, ό,τι και το παραπάνω.
- *σπίτι όσο χωρείς και χωράφι όσο θωρείς*, να μάθεις να ξεχωρίζεις και να ενεργείς ανάλογα με αυτό που σε ωφελεί περισσότερο και σε βάθος χρόνου: «άσε τις πολυτέλειες και τις μεγαλομανίες και συγκεντρώσου στη δουλειά σου, γιατί σπίτι όσο χωρείς και χωράφι όσο θωρείς, αν θέλεις να προκόψεις».
- *σπίτι που δεν το βλέπει ο ήλιος, το βλέπει ο γιατρός*, (γενικά) όταν κάποιος δεν προνοεί, τότε πέφτει σε δύσκολες ή δυσάρεστες καταστάσεις, ιδίως όταν πρόκειται για θέματα υγείας: «πρέπει να προσέχει καλά κανείς τον εαυτό του, γιατί σπίτι που δεν το βλέπει ο ήλιος, το βλέπει ο γιατρός». Από την εικόνα της νοικοκυράς που ανοίγει τα παράθυρα για να αεριστεί το σπίτι και να μπει ο ήλιος μέσα, κίνηση που εντάσσεται στους κανόνες υγιεινής ενός σπιτιού.
- *σπίτι χωρίς Γιάννη προκοπή δεν κάνει*, βλ. λ. [Γιάννης](#).
- *στην οικία του σπιτιού μας ή στην οικία του σπιτιού μου*, απάντηση που δίνεται συνήθως χάριν αστεϊσμού σε άτομο που μας ρωτάει πού περάσαμε, ιδίως την περίοδο κάποιων θρησκευτικών ή εθνικών εορτών και έχει την έννοια πως τις περάσαμε στο σπίτι. Ο πλ. επειδή ίσως να υπάρχει και οικογένεια, αλλά και όταν το άτομο μιλάει μόνο για τον εαυτό του.
- *στήνω σπίτι*, βλ. συνηθέστ. *στήνω σπιτικό*, λ. *σπιτικό*.

- στις εννιά του μακαρίτη, άλλος έρχεται στο σπίτι ή στις εννιά του μακαρίτη, άλλος μπήκε μέσ' στο σπίτι ή στις εννιά του μακαρίτη, άλλον έβαλε στο σπίτι, βλ. λ. [μακαρίτης](#).
- στο σπίτι του κρεμασμένου δε μιλάνε για σκοινί ή στου κρεμασμένου το σπίτι δε μιλάνε για σκοινί, **α.** δεν πρέπει να κατηγορεί κάποιος έναν άλλον για λάθη, παρατυπίες ή παρανομίες που προηγουμένως τις έχει κάνει και ο ίδιος. **β.** δεν πρέπει να μιλάμε παρουσία κάποιου για θέματα που προηγουμένως τον έχουν πληγώσει ή τον έχουν βασανίσει πολύ.
- στου κλέφτη το σπίτι, κλέφτες δεν πατούν, βλ. λ. [κλέφτης](#).
- στρώνω το σπίτι, (για νοικοκυρές) στρώνω στο πάτωμα τα χαλιά, ιδίως στην αρχή της χειμερινής περιόδου: «αύριο έχω σκοπό να στρώσω το σπίτι, πριν πιάσουν τα πολλά κρύα». Είναι και φορές που ακούγεται μόνο το ρήμα: «αύριο έχω σκοπό να στρώσω, πριν πιάσουν τα πολλά κρύα».
- συμμαζεύω το σπίτι, το τακτοποιώ, το νοικοκυρεύω: «απ' το πρωί η μητέρα συμμαζεύει το σπίτι, γιατί το βράδυ θα έχουμε επισκέψεις».
- ταΐζω το σπίτι μου, βλ. φρ. θρέφω το σπίτι μου.
- τινάζω το σπίτι μου στον αέρα, διαλύω την οικογένειά μου, χωρίζω με τη σύζυγό μου: «τίναξε το σπίτι του στον αέρα για μια παρδαλή».
- το 'σκασε απ' το σπίτι, (ιδίως για νεαρά άτομα) εγκατέλειψε το πατρικό του σπίτι: «επειδή την καταπίεζε ο πατέρας της, το 'σκασε απ' το σπίτι». (Λαϊκό τραγούδι: *δε γουστάρω πια το τσίτι και τη φτωχογειτονιά, θα το σκάσω απ' το σπίτι, να γλεντήσω τον ντουινιά*).
- το σπίτι μας είναι μικρό, μα η κοιλιά μας είναι μεγάλη, αν και είμαστε φτωχοί, προσφέρουμε πλούσια φιλοξενία: «όσους φιλοξενήσαμε έχουνε να το λένε, γιατί το σπίτι μας είναι μικρό, μα η κοιλιά μας είναι μεγάλη».
- το σπίτι σου όταν πεινάει, ελεημοσύνες μην κάνεις, μη βοηθάς κάποιον χρηματικά, όταν η οικογένειά σου έχει ανάγκη από αυτά τα χρήματα: «σ' αυτή τη δύσκολη στιγμή που περνάει η οικογένειά σου, σταμάτα να βοηθάς τον έναν και τον άλλον, γιατί το σπίτι σου όταν πεινάει, ελεημοσύνες μην κάνεις».
- το σπίτι της αμαρτίας, σπίτι όπου παρατηρείται έντονη σεξουαλική δραστηριότητα, όπου συμβαίνουν όργια: «απ' τη μέρα που τον παράτησε η γυναίκα του, κατάντησε το σπίτι του σπίτι της αμαρτίας».
- το σπίτι των ανέμων, κακοδιατηρημένο ή εγκαταλελειμμένο σπίτι που βρίσκεται σε κάποιο ύψωμα: «τα μικρά παιδιά ένιωθαν φόβο σαν αντίκριζαν το σπίτι των ανέμων».
- τον έδιωξε απ' το σπίτι, του στέρησε το δικαίωμα να μένει μαζί με την οικογένειά του, τον έδιωξε από την οικογένειά του: «επειδή ο γιος του μπλέχτηκε με τα ναρκωτικά, τον έδιωξε απ' το σπίτι». (Λαϊκό τραγούδι: *στους παράνομους τους δρόμους μαύρη μ' έριξε. Ως κι η μάνα μου ακόμα, που με τάζε στο στόμα, απ' το σπίτι μ' έδιωξε*).
- τον έστειλα σπίτι ή τον έστειλα σπίτι του ή τον έστειλα στο σπίτι του, τον απέλυσα από τη δουλειά μου, από την επιχείρησή μου: «επειδή έκανε συνέχεια κοπάνες, τον έστειλα σπίτι του».
- τον πλακώνει το σπίτι, του προκαλεί δυσθυμία, τον καταπιέζει ψυχικά: «βρήκε τη δικαιολογία πως τον πλακώνει το σπίτι, και κάθε βράδυ ξεπορτίζει».
- τον χάνει το σπίτι του, βρίσκεται συχνά ή για αρκετό καιρό μακριά από την οικογένειά του: «τον τελευταίο καιρό έχει μπλέξει με κάτι παλιοπαρέες και κάθε τόσο τον χάνει το σπίτι του || δουλεύει πλασιέ σε μια εταιρεία και τον χάνει το σπίτι του, καθώς βγαίνει κάθε τόσο στην επαρχία για να δειγματίζει τα νέα προϊόντα».

- του άδειασαν το σπίτι, μπήκαν μέσα διαρρήκτες και έκλεψαν όλα ή τα περισσότερα πράγματα: «χτες βράδυ, που έλειπε με τη γυναίκα του, του άδειασαν το σπίτι»·
- του άνοιξαν το σπίτι, μπήκαν μέσα διαρρήκτες: «χτες βράδυ του άνοιξαν το σπίτι και του πήραν τηλεόραση και βίντεο»·
- του γαμώ το σπίτι, **α.** τον καταξεφτιλίζω, τον καταντροπιάζω: «επειδή μπεκροπίνει, τον έπιασε ο αδερφός του μπροστά στον κόσμο και του γάμησε το σπίτι». **β.** τον τιμώρω σκληρά, τον δέρνω άγρια και, κατ' επέκταση τον κατανικώ: «επειδή έκανε κοπάνα απ' τη δουλειά, ο διευθυντής του του γάμησε το σπίτι || τον έπιασε στα χέρια του και του γάμησε το σπίτι». **γ.** εκστομίζεται και ως βρισιά. Για συνών. βλ. φρ. του γαμώ τα καντήλια, λ. γαμώ·
- του σήκωσαν το σπίτι, βλ. φρ. του άδειασαν το σπίτι·
- του χρόνου σπίτι σας! ευχή σε ζευγάρι να είναι παντρεμένο τον επόμενο χρόνο. Συνήθως της φρ. προτάσσεται το άντε και·
- του χρόνου σπίτι σου! (και για τα δυο φύλα) ευχή να είναι παντρεμένο τον επόμενο χρόνο. Συνήθως της φρ. προτάσσεται το άντε και·
- τους βγάζω απ' το σπίτι, (συνήθως για οικογένεια) τους κάνω έξωση: «τους βγάζω απ' το σπίτι, γιατί έχουν μαζέψει στο διαμέρισμα τέσσερα σκυλιά, που έχουν σηκώσει στο πόδι την πολυκατοικία με τα γαβγίσματά τους»·
- τους πετώ απ' το σπίτι, (συνήθως για οικογένεια) τους κάνω έξωση βίαια ή με ένδικα μέσα: «επειδή δε με πλήρωσαν πέντε νοίκια, τους πέταξα απ' το σπίτι»·
- φεύγω απ' το σπίτι, **α.** εγκαταλείπω τη σύζυγό μου, την οικογένειά μου, διακόπτω τις σχέσεις μου με την οικογένειά μου: «τα 'μπλεξε με μια πιτσιρικά κι έφυγε απ' το σπίτι || ο γιος του έμπλεξε με κάτι παλιοπαρέες κι έφυγε απ' το σπίτι». **β.** ξενοικιάζω το σπίτι που μένω: «τον άλλο μήνα φεύγω απ' το σπίτι που μένω, γιατί βρήκα άλλο καλύτερο»·
- φτιάχνω σπίτι, βλ. φρ. ανοίγω σπίτι και κάνω σπίτι·
- χαλώ το σπίτι μου, διαλύω την οικογένειά μου, χωρίζω με τη σύζυγό μου: «εγώ για καμιά γυναίκα δεν πρόκειται να χαλάσω το σπίτι μου»·
- χόρευε κυρά και σειού, μα έχε κι έννοια του σπιτιού, βλ. λ. [κυρά](#).